

Es *Bol Roig* a la d'Eivissa, que m'explicaven «una platja que hi dorm el peix, la tanquen amb una xarxa, va halant, halant, i tanquen el peix dins la mànega».

En la terra valenciana: «*bolejar* és fer vàrios *bol*s», «*bol* és calar en redó» al Palmar de l'Albufera (1962); «acte de parar el *bolitx*» a Benidorm (Moll, *AORBB* II, 341); localitzat fins a la punta Sud, car a Guardamar hi ha una roca dins el mar que en diuen *El Bol de la Llanxa*; però és sobretot allà (i a Eivissa, 10 *PzCabr.*) on el mot designa una xarxa determinada: a la Marina d'Alacant (J. G. M., 1955), i allí mateix, el *bol* i el *boligo* són «redes de menor tamaño que la *xàvega*» (V. Castanyeda i Alcover, *RHisp.* L, 298); «no se podrá dejar el *vol* calado desde la entrada del rastre del motor *en benvista* al Omet de la Mateta», apunto d'unes ordinacions manuscrites que tenen els pescadors del Palmar (1962).

Aquest hellenisme degué pertànyer ja al llatí vulgar: car apareix sovint en Plaute en el sentit de 20 «guany, captura», 'bon cop de xarxa (o de daus)', i també en Terenci deu ser el mateix (més aviat que *βῶλος* 'bola', 'terròs', del qual no hi ha testimonis clars en llatí ni romànic). Entre les llengües literàries romàniques només l'ha conservat el català, si bé tam- 25 bé el trobem en data moderna en provençal i llenguadociana.

En el *TdF* es defineix *bòu* m. «produit d'une pêche par bateau; capture, butin; coup de filet», i també «poste que doit occuper un pêcheur pour ne pas en- 30 dommagier les filets des autres», *avé lou bòu* «avoir le droit de pêcher», *perdre lou bòu* «cesser d'avoir le droit de pêcher dans tel endroit», *faire bòu* «faire bonne pêche», *que bòu* «quelle capture», *mettre souu bòu en terro* «verser sa pêche sur le rivage; s'enrichir», *tèn souu bòu* «il a fait son magot». Amb exs. literaris de poetes i felibres llenguadocians (B. Floret d'Agde, n. 1789, i A. Langlade, també de l'Erau); del provençal A. Crousillat (Bouches-du-Rhône): «Lai desbarquèron tout souu *bòu*», «*Bòu*, crido lou baile, a la cencho! --- a la cencho s'afano ---» (*cencho* «enclos de filets»); i del mateix Mistral, quan Calendau fa l'enorme captura de tonyines: «s'avias vist li divertissenço / Midamo, qu'en rejouïssenço / dóu grand *bòu*, larguerian au pople de Cassis!» (VI, 1.3); o sigui que allí també hi ha aplicació molt especial a la pesca amb xarxa.

Crida un poc l'atenció que la forma que el *Tresor* de Mistral atribueix a tots quatre és la provençal *bòu* i no pas la llenguadociana, tot i que el mateix *TdF* registra 50 la forma llenguadociana *bol*, que s'ha d'esperar; sense assegurar que no hi pugui haver normalització rodanesa per part de Mistral, potser és que realment la forma *bòu* s'ha propagat a la costa llenguadociana, per fets pertanyents a la història i descabdellament de 55 la pesca i els seus ormeigs; o simplement perquè, fora d'Agde i algun altre punt, la costa del Llenguadoc ha tingut sempre molta menys importància nàutica i pesquera que les costes provençals, com sigui que aquella té pocs ports i encara menys platges (a causa de la 60

gran extensió dels estanyos i aiguamolls llenguadocians); qui sap si, per això mateix, és la forma *bou* la que s'ha propagat al català, com a nom d'una xarxa determinada; i també la calcada, més o menys ocasionalment, pel francès (*boeuf*)¹ i el castellà (*buey*). Altrement en llengua d'oc, el mot no és conegut sinó per documentació moderna.

És bàsic per a l'etimologia de *bol*, i del provençalisme *bou* (xarxa), l'article de Schuchardt en la *ZRPh.* xxv, 498-501. Als seus resultats ens hem atingut M.-L. (REW, 1196), Wartburg (I, 429) i l'autor (en notes breus, o més indirectes, *Hom. Rubió i Ll.*, reprod. *EntreDLI.* III; *DCEC* I, s. v. *bol* II i *boliche*). En la nostra llengua s'usa d'altra banda *bou* com a nom d'una gran xarxa [S. XIX],² forma que ha de ser manllevada de la provençal. Les barques de pescar que se serveixen d'aquesta gran xarxa, es diuen *barques del bou*: la pesca que s'hi practica, es fa en alta mar, i la xarxa és de grans dimensions, de manera que exigeix la col·laboració de dues embarcacions, la *parella del bou*. Sobre el model d'aquest terme, es creà després, per a una xarxa més petita i menys poderosa, el nom de *vaca*, ormeig per a una pesca practicada per una sola barca, que al mateix temps solia ser menys grossa i no havia de navegar tan endins.

Els mots que he distingit amb II i III són molt menys importants en la història i vida de la llengua. III és en part un terme tècnic de fisiòlegs i dietètics, *bol alimentari*, de data molt recent; en part apareix en l'expressió composta *bol d'Armènia* o *bol armènic*, que abans s'havia usat bastant en les variants *bol armeni* [1409] o *bolarmini* i anàlogues (*boliermini*, etc.) també des del S. XV segons les dades d'*AlcM.* Però l'*InvlCat.* d'Alart ens en dóna de més antigues, tretes de docs. rossellonesos: *boll armini* 1399, *polvera boli armini* 1433. Aquesta variant *boli-* s'explica pel genitiu llatí *polvera boli armenii*. El *bolarmeni* ha estat molt cercat en mines i coves naturals del País Valencià, on ha quedat per tant com a denominació de moltes cavitats i coves, sobretot del Nord i Centre-Sud del País; en variants vulgars sovint alterades per influència d'*aluminí* i de vegades de *mina* i de *bon*.

Anoto *Cova 'l Bonarmini* (o *Billarmini*) a Portell de Morella, C. 'l *Bolimini* a Vilafamés, C. *Bolomina* a Sumacàrcer, *Cova 'l Bolumini* a Benimeli, Beniarbeig, Sanet i Alfafara. Amb referència a la de Vilafamés escrivia Espinalt l'any 1786: «una cueva bastante profunda, en la cual hay un mineral de tierra que llaman *bolarminio*, que es roca semejante al nácar: con el agua que tiene la cueva se forma una pasta de que usan bastante los boticarios» (*GGRV*, Cast., 447, n. 253). El castellà ant. i portuguès ant. *bolo arménio* apareixen també en variants més o menys popularitzades des de c. 1340 i des de 1318 respectivament, veg. C. Michaëlis, *RLus.* XIII, 271-2. A desgrat de tot això *bol* III no fou mai un mot de rang popular ni d'arrels fondes en la llengua. En tots dos sentits es prengué per via sàvia del gr. *βῶλος* 'bola', 'terròs'. En castellà en lloc del normal *bolo* apareix en un text de 1527 una variant *bol*, que sembla presa del català